אלה בני בנימין למשפחותם ופקודיהם חמשה
וארבעים אלף ושש מאות. (כ"ו מא)
אלה בני דן למשפחותם – ארבעה וששים אלף
וארבע מאות. (כ"ו מב)

כאן גלתה לנו התורה, כי אין חכמה ואין עצה לנגד ד'. לבנימין היו עשרה בנים, כבראשית מ"ו כ"א, ולדן – רק בן אחד, חושים בן דן, והכן־יחיד הזה הי' חרש ג"כ כבגמ' סוטה י"ג א' חושים בן דן יקיר לי' אודני', ואעפ"כ עלתה לו, שהוא הי' מרובה באוכלוסין יותר מבנימין שהיו לו עשרה בנים.

ומכאן יש ללמוד, שמי שד' חפץ בו יוכל להצליחו מבן אחד יותר ממי שיש לו עשרה בנים. וכן הדין עם נכסים, יש לך עני מצליח ושמח בחלקו, ולהפך יש עשיר שאינו מצליח כ"כ, ועושה כולם ד'.

the accomplishments of the handicapped

אלה בני־בנימן למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות. אלה בני־דן למשפחתם ... לפקדיהם ארבעה וששים אלף וארבע מאות. (כו: מא-מג)

These are the sons of Benjamin according to their families, and their count was forty five thousand and six hundred. These are the sons of Dan according to their families... Their count was sixty four thousand and four hundred. (26: 41-43)

After the tragic plague that wiped out 24,000 Jews in retribution for the sin of *Ba'al Pe'or*, Hashem commanded Moshe and Elazar, the son of Aharon, to take a new census of *K'lal Yisroel*.

Rashi compares this to a shepherd who counts his flock after it is attacked and ravaged by wolves. So, too, was Moshe commanded to count the Jews who had survived this terrible plague.

The Torah lists the totals for each *shevet* (tribe). The *Chofetz Chaim* (*al HaTorah*) derives a penetrating, practical lesson from the juxtaposition of the census figures for the *shevatim* of Benjamin to those of Dan. The *shevet* of Benjamin, with 45,600 men, was the fifth smallest tribe. Dan had 64,400 men, making it the second largest tribe of *K'lal Yisroel*, after the 76,500 of Yehudah.

The *Chofetz Chaim* explains the significance of these numbers. Yaakov Avinu had come down to Egypt with seventy descendants. His youngest son, Benjamin, with ten sons, had the largest family. Dan had the smallest, a single son named Chushim. The Talmud *Sotah* (13a) says that Chushim was deaf. When Yaakov died in Egypt, his sons and grandchildren escorted his

coffin back to the Land of Canaan for burial. When they arrived at the Cave of Machpelah, Esau appeared and contested their right to bury Yaakov there. Esau claimed that, as a son of Yitzchok and Rivkah, he had a right to the last remaining grave site in the Cave, because Yaakov had already used his share to bury Leah. Yaakov's sons replied that Esau had sold this privilege to their father in return for the wealth he had accumulated during the twenty years he spent in the house of Lavan (see *Rashi*, *Beraishis* 50:5). When Esau demanded written proof of the veracity of their words, the fleet-footed Naftoli was dispatched back to Egypt to bring the deed of sale.

Chushim could not understand what was holding up the burial of his grandfather. They explained that Esau had demanded to see the deed and they were waiting for Naftoli to return with it from Egypt. Chushim became angry and screamed, "Will my grandfather lie here in disgrace until Naftoli gets back?" In rage, he took a club and hit the wicked Esau on the head, killing him.

Although Chushim had this courageous act to his credit, it is reasonable to assume that having a deaf son was a matter of grave concern to his father, Dan. Despite many advances in medicine and technology in our time, deafness remains a very severe handicap. One can only speculate how difficult it was to raise a deaf child in the time of the Patriarchs.

A parent of a handicapped child has many worries about the child's future. To what extent can the child develop into a Torah Jew and become a productive member of society? Will the child be self sufficient? Will he or she be able to marry and raise a family? To earn a living? These and many other issues have to be dealt with.

These concerns were undoubtedly compounded in the case of Chushim. Dan was not only the father of a handicapped son. He was the progenitor of a tribe in *K'lal Yisroel*, a major part of the eternity of the Jewish people.

One can imagine what a family gathering in the house of Yaakov Avinu looked like. Benjamin was there with his ten sons. Gad and Asher each brought their seven sons. Shimon had six, and so on. The sons and grandchildren would sit with Yaakov Avinu, discuss Torah and be inspired by his wisdom and holiness.

Tragically, Chushim would sit there, totally oblivious to all that was taking place. Dan probably wondered to himself, "What will be with him, and with my tribe in Israel? What future will the *shevet* Dan have and what contribution would it be able to make towards the perpetuation of the Chosen People?"

This is the significance of the contrast between the census totals of the tribes of Benjamin and Dan. From Benjamin's ten sons came forth a below-average total of 45,600 male descendants. Yet one deaf boy, Chushim, had 64,400 male descendants, the largest *shevet* in Israel, aside from the royal tribe of Yehudah. The *Chofetz Chaim* concludes that if it is the will of Hashem, a parent can be more successful with and have more *nachas* from one son than from ten sons...

In life, one can never predict how things will eventually turn out. At times, the achievements of a *ben yachid* (an only child) can be more than that of ten children. Even in a large family, the *ben zekunim'l* (the youngest child born to older parents) can be the one who eventually brings his parents the most joy and *nachas*.

One cannot give up on a person, no matter what the handicap or disability. It often happens that the one who is considered "least likely to succeed," is the one who produces the greatest achievements. Hashem has endowed every human soul with immense treasures. Parents of handicapped children should take inspiration and *chizuk* from the accomplishments of Chushim and realize that they, too, can see great *nachas* from their offspring.

From: To:9997154 17/06/2026 13:15 #042 P.002

כ') **וראית** אותה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך. הנה לחבין המשך הפסוקים וכפל הלשון כיון דכבר אמר ה' למשה עלה אל הר העברים וראה את הארץ וגו' למה חזר לומר וראית אותה, אך **נראה** דהנה ידוע מאמרם ז"ל שמשה רבינו היה מתאוה להיות מוריש כתרו לבניו כמו שהוריש אהרן, והנה באמת י"ל אף שלא זכה משה רבינו להיות מוריש לבניו ממש, מ"מ זכה להוריש זה לתלמידו וחלמידו חשוב כבנו כמאמרם ז"ל (סנהדרין י"ט) על פסוק ואלה תולדות אהרן ומשה וגו', וכן בישעי' (ל') נאמר ושאר ישוב בנך (עי"ש ברש"י ובחרגום), וא"כ כיון שהוריש כתרו ליהושע תלמידו נחשב כהוריש כתרו לבניו, א"כ זכה לכך כמו שזכה אהרן:

אך עדיין לא היה שוה דאהרן זכה לראות בחייו כתרו ביד בנו כמו שצוה הקב"ה למשה שילבש אלעזר את בגדיו, וא"כ ראה אהרן בחייו היאך נתכהן אלעזר, והיינו כיון דכתרו של אהרן הוי רק ענין השתמשות בכהונה בזה כיון שלבש אלעזר בגדי כהונה כבר נעשה כהן גדול וראה כתרו ביד בנו, אבל כתרו של משה נהי שבחר ביהושע וסמך ידו עליו מ"מ כתרו של משה הוי רק השראת השכינה עליו וחכמת אלקים בקרבו, ומה שזכה לעשות נסים ונפלאות כמו שעשה. והנה לזה לא זכה יהושע בחיי משה עד אחר מיתת משה רבינו שנאמר (דברים ל"ד) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו משמע דבחיי משה רבינו לא זכה לכך, וכמ"ש בחידושי [illegible] מכבר, ובפרט כל הנפלאות שעשה יהושע היה אחרי מיתת משה רבינו ע"ה, אבל בחייו לא עשה כלום, א"כ אכתי לא יהיה שוה מיתת משה רבינו למיתת אהרן דאהרן זכה שראה כתרו ביד בניו בחייו ומשה רבינו לא זכה לראות זה בחייו:

ולכך א"ל הקב"ה שיעלה ויראה את ארץ כנען, והנה בזה ירויח הרבה, אחד שיראה בגוף הארץ שנותן הקב"ה לישראל, והשני כיון שיראה אותם כפי מה שתהיה אחר שכבשוהו כמפורש בפ' וזאת הברכה בפסוק (דברים ל"ד) ויראהו ה', וגם בברכות משה רבינו פרט לכל אחד ואחד חלקו, א"כ מובח שראה את הארץ מה שנתחלקה לשבטים, וא"כ כבר ראה מעשה יהושע ותקפו והיאך כיבש הל"א מלכים, א"כ בזה ממילא ראה היאך הוריש כתרו לתלמידו החביב עליו כבנו. וז"ש עלה אל הר העברים וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל ותראה גוף הארץ ומהותה, וגם תרויח שנית כיון שוראית אותה כיון שתראה אז ונאספת אל עמיך גם אתה שתראה כתרך בחייך ביד תלמידך כאשר נאסף אהרן אחיך שראה כתרו ביד בנו בחייו וידמה מיתתך ממש למיתת אהרן ודו"ק היטב וא"ש:

ויקח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה (כז, כב—כג).

בספרי מובא: „ויקח את יהושע' — לקחו בדברים, ויסמך את ידיו עליו עשאו ככלי מלא וגדוש, ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה' — מה הקב"ה צוה את משה כשמחה כן צוה משה ליהושע, שומע אני שחסר משה? [כלומר שמשה עשה את כל זה כאשר לא היה יותר מוכשר להנהיג בעצמו את ישראל] תלמוד לומר (דברים לד) ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו, לא כהתה עינו' — בין טמא לטהור — ולא נס לחה' — מעמלו בתורה". וברש"י מובא: „קח לך את יהושע' — קחנו בדברים, אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום, וסמכת את ידך עליו' — תן לו מתורגמן שידרוש בחייך שלא יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש בימי משה".

קיים בזמננו בעדות יהודיות רבות מצב רעוע של חוסר מנהיגים, ראויים לשמם, במלשורי החיים הצבוריים שלהן. הסיבה הגורמת לכך היא, שהמנהיגים שהיו משמשים את העדות שנים רבות, בכושר רב ובפוריות גדולה, הזניחו בשוגג או במזיד את התפקיד להדריך ולאמן, בתיאוריה ובשימוש, אנשים שיהיו מוכשרים היטב למלא את מקומם כאשר הם יפרדו ממשרתם בגימלאות או בסילוקם מן העולם, באין מועמדים מובשרים, מסוגלים ומנוסים לקחת את רסן ההנהגה בידם. החיים הצבוריים בעדות ההן, שהיו תקינים ומסודרים היטב, משתתקים ונמו רב עובר עד שהמנהיגים החדשים

רוכשים בעצמם את הכושר ואת ההתמחות הדרושים כדי למלאת בהצלחה את התפקידים שהוטעמסו עליהם, אין להעריך את גודל הנזק שהעדות סובלות מהחלל שנוצר.

בצו ה' ובמעשה משה שהפקיד על העדה את יהושע יש הוראה לדורות, שעל כל מנהיג בישראל להיות מחונן בעוז רוח ובהקרבה עצמית, ועליו להכשיר בטוב לב, בנפש חפצה ובשמחה עילאית, ואף כשהוא בעצמו עומד במיטב שנות הנהגתו, את מי שימלא את מקומו אחריו שיהיה מלא בתורה ובדעה, וגדוש בנסיון מעשי, כדי שיהיו רציפות ותכיפות בהנהגת העדה.

וידבר משה אל ה' לאמר. יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו' ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה וגו' (במדבר כז, טו-יז). **וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי וגו'** (שם כח, א-ב).

פירש רש"י, אמר לו הקב"ה, עד שאתה מצויני על בני, צוה את בני עלי. צריכים להבין, וכי לא שאל משה כהוגן לבקש מהשי"ת שימנה מנהיג על העדה. ועוד, מה הביאור ב'צוה את בני עלי', וכי צריך השי"ת שאנחנו נטפל בו כמו שאנו צריכים שהוא יטפל בנו.

משנכנם אב ממעטים בשמחה (תענית כט, א). איתא בשם החזוה מלובלין שהפי' הוא שמשנכנס אב ממעטים במשא ומתן, באכילת בשר ושתיית יין, אלא שצריכים לעשות כל זה בשמחה. וצריכים להבין עומק הכוונה בזה. ובכלל יש להתבונן מהי קבלית בכל המניעות שאנו מונעים מעצמינו בשלשת השבועות ובתשעת הימים, הלא כבר נעשה לרוב ההמון רק פעולה חיצונית בלי שום מובן פנימי, כי בעונותינו הרבים כבר ארכו לנו השנים בגלות עד שכמעט אין מי שירגיש חורבן בית המקדש כלל.

ואפשר לומר על פי מעשה ששמעתי מבדחן אחד, שלפני מלחמת העולם השניה כשאמעריקא היתה עדיין מדבר שממה, מבלי יכולת להיות שומר שבת ולגדל בנים על דרך התורה כי אם במסירות נפש גדולה, עברה משפחה אחת מאירופא להתגורר באמעריקא. אבי המשפחה היה תקיף ביהדותו, ולמרות הקשיים, מסר נפשו לשמור את השבת ולקיים תורה ומצות, אבל הבנים שכבר נתגדלו באמעריקא הרחיקו ללכת מדרך התורה מחמת השפעת הסביבה. במשך הימים השקיע אבי המשפחה באיזה עסק את מעט המעות שהצליח לאסוף, ועשו מעותיו פירות ופירי פירות עד שנתעשר באופן נפלא. כמובן נכנסו גם בניו בעסק המשפחה ובנו את העסק עד שהיו להם חנויות כמעט בכל מדינה באמעריקא.

ויהי היום, נחלה אבי המשפחה הזקן רח"ל במחלה קשה, ואמרו

הרופאים שאין לו אלא עוד ששה חדשים לחיות. עשו הבנים חשבון, ומצאו שבעוד ששה חדשים יהיו החגות באמעריקא שאז הוא הזמן הכי מוצלח להחנויות, והבינו שאם יסגרו את החנויות אז מחמת השבעה של אביהם יהיה להם הפסד ממון רב. על כן החליטו שבמקום לישב שבעה אחרי מות אביהם בזמן של הפסד ממון, ישבו עכשיו שבעה, ששה חדשים קודם מנחם, כדי שלא יצטרכו לישב אז. נהשתא בא אביהם אל הרב שלו ושואל שאלה בהלכה, אם ראוי ונכון הוא שילך לקיים מצות ניחום אבלים אצל בניו היושבים שבעה עליו.

כמובן שכל השומע מעשה זה יצחק על טפשות הבנים המעדיפים את ממונם על פני השבעה של אביהם אוהבם, ועל מה שהם מתאבלים על אביהם בעודנו חי. אבל כשנתבונן, נכיר שגם אנחנו עושים כמעשיהם הטפשיים. שהרי בתשעה באב אנו יושבים על הארץ ומתאבלים ואומרים "יתומים היינו ואין אב" (איכה ה, ג) כשבאמת אבינו שבשמים חי וקיים, ואנו מתפללים אליו כל יום 'אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו'. אלא שנוח לנו לומר שכבר איננו ולהתאבל עליו, מפני שעל ידי זה אין אנו מרגישים כל כך אשמה במה שאנו מכלים את ימינו ברדיפת הממון, במקום שהיה לנו להתעסק בעסק של אבינו, דהיינו בתורה ומצות.

אבל אבינו אב הרחמן בא בכל שנה לנחם אותנו בתשעה באב כשאנו מתאבלים עליו, ואומר לנו "אנכי אנכי הוא מנחמכם" (ישעיה נא, יב), פירוש אנכי האב שאתם מתאבלים עליו, אנכי בעצמי הוא המנחם אתכם במה שאני מודיעכם שהנני חי וקיים ומעולם לא עזבתי אתכם, אלא אתם החלטתם בעצמכם שאינני עוד בקרבכם, מפני שאתם מעדיפים את ממונכם ותאוותכם עלי, ועל כן נוח לכם לחשוב שאינני בקרבכם. ונראה שעל כן נקרא החודש שחל בו תשעה באב "מנחם אב", מפני שבו בא האב בעצמו לנחם את בניו המתאבלים עליו, ואומר להם קומו מאבלותכם כי הנני חי בקרבכם.

ועל כן ראוי לנו לנצל את ימי 'מנחם אב' אלו לפשפש במעשינו ואת סדר העדיפות שלנו, אם מעדיפים אנו באמת את אבינו על פני ממוננו ותאוותינו או להיפך. והדרך היחידה להתבונן בענין זה כראוי, הוא למעט בכל הדברים המבלבלים את מוחינו וסדר העדיפות שלנו תמיד, ולשמוח באמת במה שאבינו חי בקרבינו ולא יעזוב אותנו לעולם. והיינו מה שאמרו חז"ל 'משנכנס אב', כשנכנס האב לנחם את בניו המתאבלים עליו אבילות של הבל, אז הזמן להתעורר ולפשפש בסדר העדיפות של חיינו, ועל כן 'ממעטין'

במשא ומתן, בבשר ויין, בתזמורת וכלי שיר, ובכל הדברים המבלבלים את המוח ואת סדר העדיפות של האדם, ועל ידי זה אפשר להיות 'בשמחה' על נוכחותו של אבינו בחיינו.

ועל פי זה יש להבין בקשת משה רבינו. שמשה רבינו פחד שאם לא יהיה לבני ישראל מנהיג, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, אזי יעזוב אותם השי"ת ח"ו. ועל כן ביקש מהשי"ת שיפקוד איש על העדה שינהיג וידריך אותם, כדי שלא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, בעזוב אותם הרועה ח"ו דהיינו השי"ת. ועל זה ענהו השי"ת, אין לך לפחד מזה, כי אני הרועה, לעולם לא אעזוב את צאני, שהרי אני ה' "השכן אתם בתוך טמאתם" (ויקרא טז, טז), וממילא אין לך

לירא שתהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, אבל יש לך לירא שאני ה' ישאר כרועה אשר אין לו צאן, כי יחשבו לנטיותם שאיינני בקרבם. ועל כן עד שאתה מצויני שלא אעזוב את בני, צווה את בני שלא יעזבוני'.

וחיינו הלימוד של קרבן התמיד, שאין חילוק אם הוא זמן של בקר, זמן של אור ובהירות, זמן שמרגישים קרבת אלקים, או שהוא זמן של בין הערבים, זמן של חשך וערבוביא, זמן שמרגישים מנותקים מהשי"ת, מכל מקום השי"ת נמצא בקרבינו באופן תמידי, ואין הרועה עוזב אותנו אף פעם, אלא עד הצאן והכבשים לקרב את עצמם אל הרועה תמיד בבקר ובין הערבים, ועל ידי זה נהיה לריח ניחוח תמיד לפני ה'.

בו וסמכת את ידך עליו.

וברש"י "אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום" [עי' ספרי פסקא קמא]. ולהלן על פסוק (יט) "והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתה אותו לעיניהם" פירש רש"י וצויתה אותו על ישראל, דע שטרחנין הם סרבנים הם על מנת שתקבל עליך, עכ"ל [ועי' ספרי בהעלותך פסקא צא]. ולכאורה נראה כסתירה דמעיקרא משמע מפירוש רש"י שבני ישראל נחשבים כבניו של מקום, ואח"כ אמר שהם טרחנים וסרבנים.

הנה במתן תורה נתחדשה שקבלנו קדושה מיוחדת של כלל ישראל, ולא רק שניתן לנו החיובים של תרי"ג מצוות שהרי כבר קודם מתן תורה נצטוינו בז' מצוות ובמילה ובפסח וחמץ ומצה והמצוות שבמרה.

וענין זה שנו לנו חכמים במס' אבות (פ"ג) חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (נח ט,ו) "כי בצלם אלקים עשה את האדם". חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (ראה יד,א) "בנים אתם לה' אלקיכם", ע"כ, הרי שיש הבדל בין ענין "צלם אלקים" שיש לכל אדם לבין ענין של "בנים למקום" המיוחד לישראל. ואפשר שה"צלם אלקים" ודאי היא מהותו של כל אחד ואחד ממין האנושי, אך אומות העולם אף שנבראו ב"צלם אלקים", מ"מ הרי פנימיותם לא נתקדשה, משא"כ בעם ישראל נשרש בשעת מתן תורה בתוך תוכם קדושה מיוחדת והיא קדושת ישראל שנקראים "בניו של מקום". ומובן בזה המשך המשנה באבות "חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה". [ועי' בזברינו פרשת ברכה לג,ב].

בהתפקיד של מנהיג ישראל הוא להסיר את המוץ ולגלות קדושתם האמיתית של בני ישראל. ולכן אמר לו משה ליהושע "אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום", שכוונתו על קדושתם הפנימית של כל אחד ואחד מישראל, ומה טוב ומה נעים חלקך להיות המנהיג של עם אשר עצם מהותם הוא הקדושה של בני א-ל חי. ומה שאמר שהם "טרחנים וסרבנים" היינו שודאי יש בהם טרחנות וסרבנות, מ"מ "על מנת שתקבל עליך" שזה הוא תפקידך לטהרם מכל סיג ופגם, וכדאי הוא לטפל בהם, כי על ידי השתדלותך ללמדם הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון תתגלה מהותם האמיתית ותראה שהם באמת "בניו של מקום".

נֶחֱלָקִים לְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים:

הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן – פְּרוּשִׁים מְקֻבָּלִים מִפִּי מֹשֶׁה וְיֵשׁ לָהֶם רְמָז בַּכָּתוּב, וְאֶפְשָׁר לְהוֹצִיאָם בְּדֶרֶךְ סְבָרָא – וְזֶה אֵין בּוֹ מַחְלֹקֶת אֲבָל כְּשֶׁיֵּאָמֵר הָאֶחָד: "כֵּן קִבַּלְתִּי" – אֵין לְדַבֵּר עָלָיו.

החלק השני – הַדִּינִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי" וְאֵין רָאיוֹת עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ, וְזֶה כְּמוֹ כֵן – אֵין חוֹלֵק עָלָיו.

החלק השלישי – הַדִּינִין שֶׁהוֹצִיאוּ עַל דַּרְכֵי הַסְּבָרָא וְנִפְלָה בָּם מַחְלֹקֶת, כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ", וְנִפְסַק הַדִּין בָּהֶם עַל־פִּי הָרֹב. וְזֶה יִקָּרֵא – כְּשֶׁיִּסְתַּפֵּק הָעַיִן". וּמִפְּנֵי כָּךְ אוֹמְרִים: "אִם הֲלָכָה – נְקַבֵּל וְאִם לְדִין – יֵשׁ תְּשׁוּבָה". אֲבָל ", נִפְלָה הַמַּחְלֹקֶת וְהָעַיִן בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בּוֹ הֲלָכָה". וְתִמְצָא בְּכָל־הַתַּלְמוּד שֶׁהֵם חוֹקְרִים עַל טַעַם הַסְּבָרָא שֶׁהוּא גּוֹרֵם הַמַּחְלֹקֶת בֵּין הַחוֹלְקִים וְאוֹמְרִים: "בְּמַאי קָא־מִפַּלְגִי"? אוֹ "מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי פְּלוֹנִי"? אוֹ "מַאי בֵּינַיְהוּ"? וְהֵם מְבִיאִים אוֹתוֹ עַל עִנְיָן זֶה בְּרֹב מְקוֹמוֹת, וְזוֹכְרִים הַטַּעַם הַגּוֹרֵם לַמַּחְלֹקֶת, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ: רַבִּי פְּלוֹנִי מַחְזִיק טַעֲנָה פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי מַחְזִיק טַעֲנָה פְּלוֹנִית וְכַדּוֹמֶה לוֹ.

...והחלק הרביעי – הֵם הַדִּינִים שֶׁתִּקְּנוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סְיָג וְגָדֵר לַתּוֹרָה. וְעֲלֵיהֶם צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹתָם, וְהוּא מַה־שֶּׁאָמַר כְּמַאֲמָר כְּלָלִי: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי (ויקרא יח, ל), וְבָאָה בּוֹ הַקַּבָּלָה": "עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמַרְתִּי". וְהַחֲכָמִים יִקְרְאוּ אוֹתָם: "גְּזֵרוֹת". וְלִפְעָמִים תִּפֹּל בָּהֶם מַחְלֹקֶת – לְפִי שֶׁחָכָם אֶחָד רָאָה לְגָזֹר כָּךְ, וְלֹא יָסְפִים עָלָיו חָכָם אַחֵר. וְזֶה הַרְבֵּה בַּתַּלְמוּד שֶׁאוֹמְרִים: רַבִּי פְּלוֹנִי גָּזַר כָּךְ מִשּׁוּם כָּךְ וְכָךְ, וְרַבִּי פְּלוֹנִי לֹא גָּזַר. וְזֶה כְּמוֹ בֶּן סָבָה מִסִּבּוֹת הַמַּחְלוֹקוֹת. שֶׁהָרִי בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב הִיא גְּזֵרָה מִדַּרְבָּנָן, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן־הָעֲבֵרָה, וְלֹא נֶאֱסַר בַּתּוֹרָה אֶלָּא בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה; אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים בְּשַׂר עוֹף – כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן־הָאִסּוּר. וְיֵשׁ מֵהֶם מִי שֶׁלֹּא יִגְזֹר גְּזֵרָה זוֹ: שֶׁרַבִּי־יוֹסֵי־הַגְּלִילִי הָיָה מַתִּיר בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב, וְכָל־אַנְשֵׁי עִירוֹ הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרְסֵם בַּתַּלְמוּד". וּכְשֶׁתִּפֹּל הַסְּכָמָה עַל־אַחַת מִן־הַגְּזֵרוֹת – אֵין חוֹלְקִין עָלֶיהָ בְּשׁוּם פָּנִים; וּכְשֶׁהָיְתָה אֲסוּרָה פָּשׁוּט בְּכָל־

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים. איתא [ביומא סב ב] שבזה הכל מודים שבעינן שיהיו שוין ואפשר גם לעיכובא. והטעם נראה שהם כנגד זכור ושמור שבדבור אחד נאמרו, והטעם ששמור אפשר שיקיימו בצער, מזה שנדמה לו שבשביל שאין עושה מלאכה הוא מפסיד, ונמצא שהשבת הוא לו עגין נסיון, שלכן אף שהוא ישמור השבת שהוא גבור הכובש את יצרו לא יוכל לחנך את זרעו שלא הכל יכולים לכבוש יצרם, ואנו מתפללים עפ"י תקנת אנשי כנה"ג בכל יום בברכת המעביר שינה שלא יביאנו לידי נסיון, ומצד זה אף שאלו שבאו למדינה זו שמרו רובן את התורה, לא נתחנכו בניהם ע"פ דרך התורה, ולכן נצטוינו גם בזכור שהוא עונג בשבת, להורות שאדרבה עלינו לשמח בהשבת, כי לא רק שאין מפסידים כלום בשמירת שבת, כיון שהשי"ת קוצב מזונותיו של אדם הרי קוצב לו באופן שירויח משמירת השבת כדאיתא בדברי חז"ל [זהר ב סג], וגם לבד זה אף אם נודמן איזה הפסד לפי טעותו הרי הוא דבר טוב ותשוב מאד ששוה זה כל מה שהוציא והפסיד בשבילה, וכמו שלא מצטער אדם על מה שהוציא הרבה ממון לקניית דבר שיש לו הנאה מזה, כבית יפה וכלי בית יפים וכדומה, ויש לו אדרבה הנאה מזה, כ"כ יש לו להיות נהנה מכל מה שמוציא ומפסיד בשביל שבת, שמזה מתחנכין בניו, כיון שאדרבה יש משמירת שבת שמחה ועונג. ולכן נאמרו בדבור אחד, וצריך שיהיו שוין שכפי מדת שמירתו כן תהיה מדת הנאתו מהשבת.

(11) 3 טי תשה

(12) ביקצר בהרים

(7)

יִשְׂרָאֵל – אֵין לַחֲלֹק עַל־הַגְּזֵרָה הַהִיא. וַאֲפִלּוּ הַנְּבִיאִים בְּעַצְמָם לֹא הָיוּ רַשָּׁאִים לְבַטֵּל אוֹתָהּ. וְכֵן אָמְרוּ בַּתַּלְמוּד: "שְׁאֵלָתָהּ, זָכוּר לְטוֹב, לֹא הָיָה יָכוֹל לְבַטֵּל אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה־עָשָׂר דָּבָר שֶׁגָּזְרוּ בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל. וְהֵבִיאוּ טַעַם עַל־זֶה: "לְפִי שֶׁאִסְּרָם פָּשַׁט בְּכָל־יִשְׂרָאֵל".

ו וְהַחֵלֶק הַחֲמִישִׁי – הֵם הַדִּינִים הָעֲשׂוּיִים עַל־דֶּרֶךְ הַחֲקִירָה וְהַהַסְכָּמָה בְּדְבָרִים הַנּוֹהָגִים בֵּין בְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין בָּהֶם תּוֹסֶפֶת בְּמִצְוָה וְלֹא גְּרָעוֹן; אוֹ בְּדְבָרִים שֶׁהֵם תּוֹעֶלֶת לִבְנֵי אָדָם בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, וְקָרְאוּ אוֹתָם: "תַּקָּנוֹת וּמִנְהָגִים", וְאָסוּר לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם. וּכְבָר אָמַר שְׁלֹמֹה, עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, עַל־הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם: וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכְּנֵהוּ נָחָשׁ (קהלת י, ח). וְאֵלּוּ הַתַּקָּנוֹת רַבּוֹת מְאֹד וְנִזְכָּרוֹת בַּתַּלְמוּד וּבַמִּשְׁנָה: מֵהֶן – בְּעִנְיַן אִסּוּר וְהֶתֵּר; וּמֵהֶן – בְּעִנְיַן הַמָּמוֹנוֹת; וּמֵהֶן – תַּקָּנוֹת שֶׁתִּקְּנוּ נְבִיאִים, כְּמוֹ תַּקָּנוֹת מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְעֶזְרָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "מֹשֶׁה תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹאֲלִים וְדוֹרְשִׁים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח בַּפֶּסַח". וְאָמְרוּ: "מֹשֶׁה תִּקֵּן [הַזַּ]ית בְּשָׁעָה שִׁירֵד הַמָּן לְיִשְׂרָאֵל". אֲבָל תַּקָּנוֹת יְהוֹשֻׁעַ וְעֶזְרָא הֵן רַבּוֹת. וּמֵהֶן – תַּקָּנוֹת מְיֻחָסוֹת לְיְחִידִים מִן־הַחֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "הַתַּקִּין הַלֵּל פְּרוֹזְבּוֹל"; "הַתַּקִּין רַבָּן־גַּמְלִיאֵל־הַזָּקֵן"; "הַתַּקִּין רַבָּן־יוֹחָנָן־בֶּן־זַכַּאי". וְהַרְבֵּה בַּתַּלְמוּד: "הַתַּקִּין רַבִּי פְּלוֹנִי", "הַתַּקִּין רַבִּי פְּלוֹנִי". וְיֵשׁ מֵהֶן תַּקָּנוֹת מְיֻחָסוֹת לַהֲמוֹן הַחֲכָמִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ", אוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "תַּקְּנוּ חֲכָמִים", אוֹ "תַּקָּנוֹת חֲכָמִים" וְכַדּוֹמֶה לָזֶה הַרְבֵּה.

אִם־כֵּן, כָּל־הַדִּינִים הַנִּזְכָּרִים בַּמִּשְׁנָה נֶחְלָקִים עַל־אֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים: מֵהֶם – פְּרוּשִׁים מְקֻבָּלִים מִפִּי מֹשֶׁה וְיֵשׁ־לָהֶם רְמָז בַּכָּתוּב, אוֹ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת סוֹבְרִים עֲלֵיהֶם סְבָרָא"; וּמֵהֶם – הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי"; וּמֵהֶם – מַה־שֶּׁהוֹצִיאוּ בְּדֶרֶךְ הֶקֵּשׁ וְסְבָרָא', וּבוֹ נֶפְלָה הַמַּחֲלֹקֶת; וּמֵהֶם – גְּזֵרוֹת; וּמֵהֶם – תַּקָּנוֹת.

מקל שקד אני רואה (יח).

י"ל שהרמח"ו לו מקל שקד ולא עץ שקד, דמנן במעשרות פ"ל מ"ד שהשקדים בקטנותן הם מריס ומח"כ הם ממוקים, והלמו"ז מקל עם שקדים קטנים שהם מריס, וכמש"כ רבנו בחי' פרשת קרח (י"ז כג) שהפרי הזה מר בתחילתו, ולשון שקדים נזכר על שדה הדין לעולם, ויגמול שקדים מקל שקד אני רואה, כלומר ענף עם השקדים שבו שהם מריס רמז על פורענות ועל מרירות שדה הדין הממותה בחרבן בית המקדש על ידי נבוכדנצר.

וי"ל שהרמח"ו לו מקל שקד לרמז ג"כ שכמו שהשקדים בתחלתם מריס ולבסוף ממוקין כן למלך ישראל בתחילה יהיה מר ומח"כ כשיגמל, יהי' ממוק שעתיד להחזיר לנו, וכמש"כ רש"י בפ' נשא (כה, יג) שהקללות והיסורין מקיימין מחמתנו ומליצין לזכותנו לפניו, כדי שיוכל להחזיר לנו לבסוף.